

У сям'і не без нарцыса (05-2000)

(«Дыялог-05-2000»)

Для Вас, Марына, гэтая з'ява не з'яўляецца небяспеч най, таму што саманазіранне як пачатак самасвядомасці ёсць псіхалагічная падстава для выкрывання сваіх заганаў, а Ваша святая вера - гарантыя перамогі над імі. З уласнымі заганамі мы ўступаем у шлюб і перададучаем іх адзін аднаму згодна завету: “Нясеце цяжары адзін аднаго, і .. такім чынам выканаеце закон Хрыстовы. Бо хто думае, што ён ёсць нешта, будучы нічым, той ашуквае самога сябе” (пар. Гал 16, 2-3).

Сям'я пачынаецца з “я”, інтэгральнага “Я” Гасподняму. Таму кожны, хто арыентаваны на шлюб, канцэнтруе ўвагу на тых сваіх немачах, якія могуць прычыніць боль і смутак бліжняму, загадзя рыхтуецца да магчымых непаразуменняў. Прыкладаў таму шмат, асабліва ў мастацкім асяроддзі. Узяць хаця б гісторыю кахання лорда Байрана, ад якога пасля “мядовага месяца” збегла збянтэжаная маладая і назвала свайго недарэчнага мужа - вялікага паэта - “звар'яцелым”. Сапраўды, “галасі кіпарыс, бо зваліўся кедр, бо і фанабэрыстыя заняпалі” (пар. Зах 11, 2). Кожны чалавек, які мае талент сужонства як вобраз Бога, мусіць апрацоўваць яго яшчэ з маленства, каб гэты вобраз не быў заняволены беспатольнасцю і бессаромнасцю ўласных заганаў, сіла якіх, як вядома, прама прапарцыянальна сіле індывідуальных здольнасцяў чалавека.

У гэтай сувязі Марына паступае мудра, давяраючы свае асабістыя думкі ды індывідуальныя афекты вопытнаму псіхологу і святару. Мяркую, што публікацыя на прапанаваную ёю тэму можа стацца карыснай таксама для іншых маладых асоб, небезуважных да сябе і сваёй сямейнай будучыні. Каб стрымліваць пачварныя імпульсы падсвядомасці дзеля душэўнай раўнавагі ў сям'і, патрэбна іх папераджальная дыягностыка. Так, Марына смела і рашуча выстаўляе псіхалагічную гіпотэзу што да характара сваіх недахопаў і сексалагічных асаблівасцяў, параўноўвае іх адмысловы досвед з існуючымі ў навуковай літаратуры даведкамі, звяртаецца па экспертную адзнаку да прафесійнага даследніка гэтай галіны свядомасці.

У вызначанай меры нарцысізм з'яўляецца агульнай немаччу чалавецтва, але не шмат хто ведае аб ім, таму і не ўсведамляе ў сваёй асобе. Нагадаю, што ў старажытнай Грэцыі існаваў міф аб юнаку-прыгажуну, зачараваным сваім адлюстраваннем у вадзе, закаханым у сябе да марнатраўства і пераўтварэння ў кветку. Вядомы нямецкі псіхолог Карл Юнг лічыў міфы псіхалагічнымі выявамі падсвядомых патэрнаў, так званых архетыпаў, таямнічых падставаў сусвету. З пункту гледжання псіхааналізу, самазакаханасць, любасць да свайго цела ёсць выява сексуальнай матывацыі як рыса эмацыянальнага недаразвіцця. Хутчэй за ўсё “нарцыс” - юнак альбо дзяўчына - яшчэ не падрыхтаваны да сур'ёзнага шлюбу як сведчання Божага характара, а не свайго ўласнага.

Сексуальная матывацыя - мудры прыродны механізм, генетычны спосаб захавання і памнажэння богападобных істот. Калі чалавека не вабіць супрацьлеглы пол, альбо вабіць як толькі патэнцыяльны глядач яго эратычных дэманстрацый, гэты чалавек па сваёй акцэнтацыі з'яўляецца “нарцысам”, які зусім не думае, што яго штурхае да гэтых дэманстрацый: парушаны генетычны код альбо сардэчная загана. Асалода, якую ён перажывае пры падобнай мадэлі паводзін, ёсць штучная мера кампенсацыі недахопу натуральных сексуальных адносін.

У пэўнай меры рысы нарцысізму праяўляюцца ў падлеткавым узросце як амбіцёзная выснова продкаў. Так, Марына ў поле зроку ўласнага псіхааналізу ўводзіць сваю бабулю, якая “ўвесь час распавядала пра сваіх шматлікіх кавалераў”, і маці як дэспатычнага лідэра ў сям'і. Аўтарка ліста прыцягвае да прадмета даследавання камуністычнае грамадства, якое выхавала культ “жэнціны-труженицы”, недасягальнай да натуральных мужчынскіх пачуццяў.

Відавочна, што жаночая разнавіднасць “нарцысізму” належыць больш да сацыяльнага фактару паводзін продкаў. А вось мужчынскі “нарцысізм” мае свае вытокі ў біягенетычным фактары. Так, жанчыну можна пераканаць у яе характэ прыз кампліменты, што, між іншым, і зрабіў змей (пар. Быц 3, 1). Мужчыну ў гэтым сэнсе пераканаць значна цяжэй, пакуль ён сам не адкрые ў сабе бездань жахаў альбо скарб пачуццяў. Праблема смерці і жыцця вырашаецца менавіта там, дзе знаходзіцца гэты “выбарчы цэнтр”, вакол якога наша быццё пэўным чынам арганізуе сябе. Нарцыс у захапленні сваім цэлам страціў самае ядро быцця, яго пазнавальны ідэал, змарнаваў сваю мужчынскую годнасць. Ён прыніжаны адлюстраваннем як фізічнай скнарлівасцю, якую

немагчыма задаволіць водным адлюстраваннем, хіба што апусціцца ў яго ды заняпасці ў бяз'ядраную расліннасць як стан непрытомнасці. Апантаны юнак скідае ідэал дасканаласці за кошт летуценняў калектыўнага падсвядомага, адным з архетыпаў якога з'яўляецца “вада”, дакладней, “скачок у ваду” (Юнг К. Душа и мифы. - Киев, Москва, 1997). Паміж гэтым ідэалам і зямным пахацінствам цягам часу ўтвараецца бездань - “чорная дзірка”, што ўсмоктвае сама-свядомасць юнака. Дарэчы, беларуска-польскі тэрмін “цмок” азначае змея, дракона, які празнаму ўплывае на палавую дыферэнцыяцыю. Вобразна кажучы, юнак разяўляе рот у захапленні ад уласнай геніяльнасці. Дзяўчына ж адкрывае рот, каб прывабіць захапленне юнака, укладваючы “забароненыя плады” ў разяўлены рот партнёра (пар. Быцц 3, 6). Абодва бакі спакусы трапна адлюстроўвае беларуская народная думка: “хадзіў бы ў злоце, каб не дзірка ў роце”.

Даследаванне ўнутранай прасторы асобы выяўляе намеры, матывы і поспех як псіхалагічны цэнтр яе арганізацыі. Намер - гэта патрэба вызначыцца і трымацца пэўнай паводзін дзеля характа асобы Хрыста. Гэтая мадэль выключвае боязь за сваю знешнасць. Хрысціянін мае мадэль Крыжа, некалі пачварную для юдэяў, але дасканалую для Царквы.

Калі на-меры ёсць асэнсаваны механізм дасягнення шчасця як меры накіраванай асобы, дык матывы (ад слова moto) - у значнай ступені не асэнсаваны, стыхійны механізм актывізацыі падсвядомых сіл асобы, схільнай да афектаў і дэманстрацыі, пажадлівай да неадкладнай, імгненнай узнагароды. Калі матывы дамінуюць над намерамі, нарцысізм праяўляецца ў “водабоязі” як боязі пакарання.

Каб зразумець розніцу паміж намерамі і матывамі, прааналізуйце свае ўласныя адчуванні ў гэты момант. Вас нешта вымушае чытаць гэты артыкул? Вы занепакоены станам сямейных адносін? Вы хочаце ласкі і пяшчоты, якая залежыць ад Вашай знешнасці і фінансавага становішча? Калі Вы адказалі “так”, то Вамі рухае “матор” - падсвядомыя матывы знешняй прывабнасці жыцця. Вы зацікаўлены гэтым артыкулам? Успрыманне яго ўзбагачае Вас новымі ведамі? Калі б не дэфіцыт часу, ці зацікавіў бы гэты матэрыял Вашага сужонка, старэйшых дзяцей? Вашы адказы “так” указваюць на намеры дасягнення сямейнага шчасця, пабудаванага на ўстойлівых пачуццях і паслядоўных учынках, поспех якіх не залежыць ад знешніх аўтарытэтаў і фінансавых абставін.

Псіхалагічныя даследаванні і ўласны досвед накіраваюць, што сужонкі, празмерна схільныя да канкурэнцыі як матывацыі, вытворнай ад нарцысізму - “не хуже другіх” - дасягаюць значна меншых поспехаў у сямейным дабрабыце. У той жа час досвед шчаслівых сем'яў сведчыць, што сужонкі з намерам дабрабыту тады маюць поспех, калі не вельмі імкнуцца пераўзысці іншых. Тут мае месца эфект узаемадзеяння, які два фактары - намеры і матывы - уплываюць адзін на аднаго. У дадзеным выпадку поспех дабрабыту залежыць ад спалучэння самаадданасці (матывацыя) і інтэнцыі (супольны намер). Пры іх недахопе назіраецца цяга да спаборніцтва і канкурэнцыі як выяваў нарцысізму.